

Modeltekst artikel 'Right to challenge' in verordening Wmo 2015

De maatschappij kantelt, de overheid kantelt mee. Althans, het idee is dat de overheid taken 'loslaat in vertrouwen'¹ en overlaat aan burgers, instellingen, bedrijven. Alle veranderingen kosten tijd, dat zal in de kantelende samenleving niet anders zijn. Tweede Kamerlid Linda Voortman (GroenLinks) en haar collega Otwin van Dijk (PvdA) stelden voor het recht van burgers om de gemeente uit te dagen vast te leggen in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Met amendement 158 stemde vrijwel de gehele Tweede Kamer in, waarmee de "Right to challenge" ook in Nederland een wettelijke basis kreeg.

Gemeenten bereiden zich voor op alle nieuwe taken die zij vanaf 2015 krijgen. Zo moet de Wmo lokaal vertaald worden in regels, de gemeentelijke verordening Wmo 2015. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) maakt een modelverordening die dan door gemeenten wordt aangepast aan de lokale situatie. Over de "Right to challenge" zegt de VNG dat gemeenten hier maar in hun beleid over burgerinitiatieven aandacht moeten besteden. Het valt dus niet te verwachten dat er veel gemeenten al bewust gaan nadenken hoe je het "Right to challenge" concreet handen en voeten kunt geven, ons is geen (concept) verordening bekend waarin hierover iets is opgenomen.

GroenLinks Zwolle organiseerde vandaag (20 september) een bijeenkomst met Linda Voortman. Zij was tevreden over het resultaat van vandaag, op weg terug naar huis twitterde ze: "Dank voor bijeenkomst #righttochallenge. Veel input voor amvb en voor gemeentelijke verordeningen!"

Right to challenge, artikel Y

1. Het college wijst de ingezetenen actief op de mogelijkheid initiatieven te ontplooiën die het uitvoeren van taken van het college op grond van de wet betreffen, zoals vastgelegd in artikel 2.6.7 van de wet;
2. Het college biedt ingezetenen en maatschappelijke initiatieven minimaal eenmaal per jaar de mogelijkheid tot intekening op de uitvoering van (delen van) de in lid 1 genoemde taken, het college legt deze mogelijkheid vast in de inkoopprocedure en/ of contracten van voorzieningen voor maatschappelijke ondersteuning;
3. Ingezetenen en maatschappelijke initiatieven kunnen alleen taken van het college op grond van de wet overnemen als zij zich organiseren in een rechtspersoon en een plan overleggen;
4. In het plan, zoals bedoeld in lid 3, staat beschreven welke resultaten beoogd worden, op welke wijze de continuïteit is gegarandeerd, hoe aan de kwaliteitseisen zoals beschreven in artikel X wordt voldaan;
5. Het plan, zoals bedoeld in lid 3, dient tenminste door 3 ingezetenen te zijn ondertekend;
6. Het college wijst een of meerdere onafhankelijke organisaties aan die zorg draagt/ dragen voor:
 - a. Ondersteuning van de ingezetenen en maatschappelijke initiatieven gedurende de onderzoeksfase en de uitvoering van de taken;
 - b. Ondersteuning bij de verantwoording aan het college van de realisatie van het plan, zoals bedoeld in lid 3;
 - c. De afhandeling van klachten [, hiertoe richt de regionale ombudsfunctie een procedure in]
 - d. De beoordeling van de initiatieven, zoals bedoeld in lid 1

¹ Raad voor het Openbaar Bestuur, 2012: "Verwijten aan het adres van burgers dat zij zich niet betrokken voelen bij de publieke zaak of hun verantwoordelijkheid niet nemen, zijn misplaatst. De vitale samenleving, waarin mensen zich volop inzetten, bestaat al. Het is de overheid die moet veranderen."

7. Het college maakt het besluit op de aanvraag voor een initiatief, zoals bedoeld in lid 1, binnen 14 dagen openbaar en informeert de gemeenteraad hierover.

Aandachtspunten voor de lokale vertaling van de “Right to challenge”/ toelichting op bovenstaande modeltekst:

- A. Bekendmaking van de mogelijkheid de gemeente uit te dagen

In lid 1 wordt geregeld dat er actief over de “Right to challenge” wordt gecommuniceerd. Dit kan door op de gemeentelijke website hier aandacht aan te besteden, door in gesprek te gaan met bijvoorbeeld wijkverenigingen of organisaties die zich rechtsreeks richten tot de cliënten (zoals MEE en andere ondersteuners van cliënten) en mantelzorgers.

- B. Het moment waarop de gemeente uitgedaagd kan worden

Lid 2: Gemeenten kiezen soms voor meerjarige contracten, dan zou het onmogelijk zijn tussentijds aanpassingen te doen. Als een gemeente voor een periode langer dan een jaar contracten aangaat, dan komt daar een bepaling in dat jaarlijks aanpassingen mogelijk zijn. Zeker in de beginfase zal de gemeente ook het volume van de ondersteuning niet voor jaren willen vastleggen.

- C. Hoe het zich verhoudt tot de inkoop van een kavel van maatschappelijke ondersteuning

Lid 2 spreekt over “(delen van) de taken”, zonder dit in detail vast te leggen kunnen inwoners dus ook kleinschalige initiatieven ontplooiën voor een buurtje of een deel van een specifieke groep cliënten.

- D. De continuïteitseisen

Lid 3 gaat in op een reëel risico van bewonersinitiatieven: de continuïteit. Het oprichten van een rechtspersoon geeft de cliënt en de gemeente een basis van zekerheid. Uiteraard kijkt de gemeente ook naar andere elementen, zoals de betrokkenheid van een professionele organisatie (kan een zorgaanbieder zijn, maar ook een bedrijf of wijkvereniging).

In lid 5 is vastgelegd dat een plan niet een idee van één individu kan zijn, maar een breder draagvlak moet hebben. In de praktijk moet blijken hoe levensvatbaar de ideeën van uitdagers zijn, het is niet wenselijk in de verordening te veel drempels op te werpen.

- E. Aan welke kwaliteitseisen dient een initiatief te voldoen, in vergelijking met de algemeen geldende lokaal vastgelegde kwaliteitseisen

In de verordening staat al aan welke kwaliteitseisen de maatschappelijke ondersteuning moet voldoen. Uiteraard dienen de uitdagers ook aan deze eisen te voldoen. Eventueel aanvullende eisen kunnen daarom alleen betrekking hebben op continuïteit en mogelijk de kwaliteit van de betrokkenen die geen zorgprofessional zijn. In het plan moeten de uitdagers daar aandacht aan besteden. Door dit zo op te nemen in de verordening kan de gemeente hier het plan ook op toetsen.

- F. Begeleiding van initiatieven in de beginfase en in de uitvoeringsfase

In de praktijk blijken goede ideeën vaak gesmoord te worden in de beginfase, waarin de initiatiefnemers uitvinden aan welke gemeentelijke eisen moeten worden voldaan. De tijd die aan dergelijke “bijzaken” dient te worden besteed is redelijk hoog. Dit bevordert de motivatie over het algemeen niet. Lid 6 sub a komt daaraan tegemoet, door een onafhankelijke organisatie een rol te geven in de begeleiding van initiatieven in de beginfase en uitvoeringsfase.

G. Verantwoording aan de gemeente

Het mooie van initiatieven van onderop is dat ze de logica van de burger volgen. Maar als ze de gemeente uitdagen dat ze zaken beter kunnen organiseren, dienen ze wel tot op zekere hoogte zich te voegen naar de werkwijze van de gemeente. Met lid 6 sub b wordt voorkomen dat een initiatief ten onder zou kunnen gaan, omdat zij de verantwoording volgens de gemeentelijke systematiek niet goed op orde krijgen.

H. Klachtenregeling

De klachtregeling van aanbieders is in de verordening Wmo geregeld. Voor kleine aanbieders kan dit een probleem vormen. Deels vanwege hun lage overhead (de afhandeling van klachten valt onder overhead), deels omdat de relatie tussen cliënt en aanbieder heel direct is en daarmee het indienen van een klacht meestal direct gevolgen heeft voor de relatie tussen hulpverlener en cliënt. Het is daarom aan te bevelen bij de afhandeling van klachten een externe partij een rol te geven. Als een gemeente gaat werken met een (regionale) ombudsfunctie is dit een voor de hand liggende partij om hierin een rol te vervullen. Niet alle gemeenten gaan hier mee werken, daarom is de betreffende tekst als facultatief tussen [] gezet.

I. Publiek debat over het toekennen of afwijzen van een uitdaging

Initiatieven van onderop zijn een belangrijke (positief geformuleerde) uiting van wat er leeft in de samenleving. Voor de gemeente is het daarom steeds meer van belang deze initiatieven serieus te nemen. Dit kan door de beoordeling (deels) over te laten aan een externe partij (lid 6 sub d), waarbij te denken valt aan een vorm van intervisie (oordeel vragen aan professionele organisatie buiten de eigen gemeente), een deskundigenoordeel (een 'jury' van wetenschappers) of een lekenoordeel (van de Wmo-raad, cliëntenorganisatie, wijkvereniging). Een combinatie van deze mogelijkheden kan ook.

De LSA (Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners) wijst op het belang van een publiek debat: "Bewoners zijn niet tevreden over de uitvoering van een publieke taak. Ze hebben nu het recht aan te tonen dat ze dat zelf beter kunnen. Voorheen konden ze alleen klagen, lobbyen, of onderhandelen. De overheid (gemeente) moet nu publiekelijk reageren op de 'uitdaging' door de bewoners. Dit leidt tot publiek debat, waarbij de bewoners, indien de gemeente niet ingaat op hun voorstel, kunnen aantonen dat ze de buurt representeren. Als dit afdoende het geval is zal dat tot de nodige politieke druk leiden. Dit geeft bewoners dus een 'breekijzer' in handen om de dienstverlening te verbeteren, waar hun wensen anders makkelijker terzijde geschoven kunnen worden." Lid 7 legt de verantwoordelijkheid voor het bekend maken van het gemeentelijk oordeel over de uitdaging primair bij de gemeente. Door de gemeenteraad hierover altijd te informeren kan het publieke debat desgewenst snel op gang komen.

Groeidocument

Op zaterdag 20 september zijn we begonnen met ons initiatief om gemeenteraden een handvat te geven voor een artikel in de lokale Wmo verordening over de "Right to challenge". Wij gaan hier verder zelf nog mee aan de slag, maar roepen vooral alle lezers op hun tips, suggesties en reacties kenbaar te maken. Dat kan via zorg@groenlinkszwolle.nl

Patrick Rijke, Remko de Paus

Versie 1: 20 september

Versie 2: 5 oktober